

Špela Zupan
Ljubljana

UDK 821.163.6-1.09"20":316.356.2:173

Družina v poeziji najmlajše pesniške generacije

Prispevek prinaša pogled na motive primarne družine in intimnih odnosov v najmlajši generaciji sodobne slovenske poezije. Vsak obravnavan pesnik se družinske tematike loteva na samosvoj način, vsem pa družina in intima pomenita temeljno vrednoto.

This paper looks at images of the nuclear family and intimate relations in the poetry of the youngest generation of contemporary Slovene poets. Each poet discussed deals with familial themes in a particular way, and for all these poets the family and intimacy represent fundamental values.

1 Uvod

Najmlajša pesniška generacija je kritična do sveta, ki propagira potrošništvo tudi za ceno medsebojne odtujenosti, zato je našla protiutež v naravi, zasebnosti in odrinjenih vrednotah prednikov. Interpretacija motivov družinske tematike v prispevku kaže, kako obravnavani pesniki doživljajo družinske in intimne odnose ter kako se odzivajo na stereotipe in sodobne trende.

V prispevku obravnavam pesniške zbirke, ki so v zadnjem desetletju nastale pod peresom generacije, rojene po letu 1975, omejila sem se na **Stanko Hrastelj** (1975), **Jano Putrle Srdić** (1975), **Aljo Adam** (1976), **Jureta Jakoba** (1977) in **Robija Simoniška** (1977). Do zdaj je bilo napisanih nekaj prispevkov o posameznih pesnikih najmlajše generacije ter njihovih skupnih značilnostih. Irena Novak Popov v svojem izčrpnem pogledu na mlado slovensko poezijo poudarja, da pesniki tradicije ne brišejo, »ampak se ji čutijo zavezani, z njo dialogizirajo« (Novak Popov 2010: 180). Zanje je značilen pasiven subjekt, intertekstualnost, intermedialnost, avtotematizacija, »postajajo analitiki globalnih in lokalnih družbenih anomalij« (Novak Popov 2010: 181), snov sporočajo s konkretnimi podrobnostmi. Obravnavani pesniki se lotevajo vprašanj eksistence in identitete, zavzemajo kritično stališče do materialističnega sveta hladnih, preračunljivih odnosov, so nasproti potrošniški logiki in prevladi videza, zato se zatečejo v zasebnost, katere del je družina.

2 Dvojnost družinske tematike

Družina je, ne glede na njeno konkretno podobo in odnose, temeljna struktura razvoja vsakega posameznika, saj se znotraj nje oblikuje in nastane identiteta. Razvoj otrokove psihične strukture je zunaj družine, četudi je nepopolna, patološka ali nefunkcionalna, nemogoč (Kompan Erzar 2003: 25). V življenjskem krogu družine se spreminjajo vloge posameznika ter njegovi odnosi z drugimi člani. Družinsko tematiko v poeziji najmlajše generacije se zdi smiselno razdeliti na **motive primarne družine** ter **motive sekundarne družine** , saj se vloge in odnosi posameznika bistveno spremenijo pri osamosvojitvi od primarne družine.

2.1

V poeziji najmlajše generacije prevladuje občutek varnosti in sprejetosti znotraj **primarne družine**, pri čemer problemi ne ostajajo skriti. Zelo pomemben motiv je **spomin na otroštvo**, saj gre za ključno obdobje pri oblikovanju posameznikove identitete. Pesniki se preko asociativnega impulza pogosto vračajo k najzgodnejšim spominom, ki pa niso v celoti dostopni. To je spodbuda za njihovo prodiranje v zastrte temelje osebnosti (J. Jakob, R. Simonišek), na otroštvo se obračajo z nostalgijo, pomeni jim brezskrbnost, vsemogočnost, mladostnega upornišva ne obžalujejo (J. Putrle, R. Simonišek). Otroštvo je čas preizkušanja okolice (J. Putrle, J. Jakob) ter kreiranja individualnega sveta (A. Adam), ob travmatičnih spominih pa ga je mogoče doživljati le kot »spodrezan svet / krpasto natrgan« (Adam 2003: 69). Pri S. Hrastelj je pogost **motiv staršev**, predvsem očeta. Prizma ironije ji omogoča spregovoriti o boleči temi psihične bolezni in samomorov kot o nečem vsakdanjem: »sredi dopoldneva / moj oče naredi samomor [...] skuham mu kavo / danes je dobre volje« (2009: 17), s podobo »izluščene mame« (2009: 56) pa izraža trpljenje zdravih članov družine. Tudi J. Putrle spregovori o smrti v družini z distance, ki jo nudita ironija in tehnologija. Če S. Hrastelj kljub boleči temi prikazuje družino kot primarno gnezdo, znotraj katerega najde oz. pogreša toplino, A. Adam problematizira življenje v zakonu kot nesvobodno in kaže drugačne možnosti intimnih odnosov. Na primeru staršev opaža, kako »sta drug drugemu že davno ukradla ogenj« (2003: 17) in se obsodila na monotonost. Pomembno vlogo v družinskem sistemu igrajo **stari starši**. Ker imajo navadno manjšo avtoriteto kot starši, z vnuki spletejo bolj zaupne odnose. V pesmih sem po pričakovanju naletela na izključno pozitivno doživljanje starih staršev, zanimivo pa je, da so motivno zajete le babice, ne pa tudi dedje. J. Putrle kaže babico v izčrpani podobi kot kontrast njeni mladosti, ko je prekipevala od energije, A. Adam se spominja obeh babic, ki sta ji bili učiteljici in jo varovali pred nevarnostmi, J. Jakob pa pozornost ob opazovanju babice fokusira na roke – dokaz nezmotljive delavnosti, požrtvovalnosti in obenem vir topline. **Motivi prednikov in tradicije** se pojavljajo predvsem v navezovanju na vrednote starih staršev, vprašanja podedovanih lastnosti ter kaj bodo zapustili svojim potomcem (J. Jakob, R. Simonišek, S. Hrastelj). J. Jakob opisuje tradicionalne običaje, s čimer izraža odnos do preteklosti ter vrednoti življenjski slog prednikov.

2.2

Motivi sekundarne družine zajemajo intimne odnose ter starševstvo. Ljubezenska tema v poeziji je zaradi zgodovinske izrabljenosti v stalni nevarnosti, da zdrsne v kliše. Obravnavana generacija je tako pred resnim izzivom, kako inovativno spregovoriti o intimi, ki je eden izmed osrednjih tematskih tokov njihove poezije. **Intimni odnos** ni vedno le manifestacija nežnosti in strasti, ampak tudi dinamično prizorišče nenehnih trenj. Hkrati z željo po intimi se pojavlja tudi strah pred pretirano bližino, saj je vsak intimen odnos tveganje, ali bodo naše želje izpolnjene ali zlorabljene. Dinamiko pesmi vzdržujeta motiva približevanja in oddaljevanja ter čustvena ambivalenca, ko v odnosu občutijo nežnost in bolečino (A. Adam, S. Hrastelj, J. Putrle). A. Adam in J. Putrle zmoreta hkrati spregovoriti o divji, grobi erotiki in nežni toplini intime, ne da bi zapadli v pornografijo ali sentimentalnost. Erotika ostaja na ravni fizične združitve, je izenačena s potrebo po prehranjevanju, potrošništvo jo je preobrazilo v nabiranje hipnih užitkov (A. Adam). Ženska je

sama sebi zadostna in za spolnost ne potrebuje uverture, le nekaj zasebnosti in čiste rjuhe, kar pa ne pomeni nujno tudi izpraznjenosti odnosov (J. Putrle, A. Adam). V intimnem odnosu prihaja do različnih trenj, a zgleden spor partnerja še utrdi v zvezi: »Blisk in grom med najinima dotikoma se / božata in usklajujeta.« (Simonišek 2003: 23.) Kot temeljni **problem med partnerjema** se kaže nezmožnost primerne komunikacije: partnerja nalašč iščeta šibke točke drugega (S. Hrastelj), problemov ne rešujeta, ampak jih odrivata »iz vidnega polja« (Putrle 2007: 36), se ob prepiru zapreta pred drugim, kjer gluha in slepa za želje in potrebe drugega statično vztrajata »v lažni simbiozi« (Adam 2003: 65) in se obsodita na čakanje spremembe (J. Putrle, S. Hrastelj). Ob **razpadu intimnega odnosa** ostane veliko nedorečenega, spomini na zvezo se nehote vračajo (R. Simonišek), lahko pa ločitev sprejmejo lahkotno in neobremenjeno (A. Adam). Konec zveze dobi tragične tone v poeziji J. Jakoba, saj mora hkrati preboleti tudi izgubo nerojenega otroka. Ob tem premleva vzroke za neuspeh odnos, občutke ob ločitvi ter se s pomočjo pisanja uspe izviti iz primeža travme. Intimnega odnosa ne vidi več kot začrtane poti, ampak kot prostrano polje, ki dopušča več možnosti. V poeziji S. Hrastelj motiv nerojenega otroka zatira možnost intimnega odnosa in grobo poseže v opazovanje sproščene otroške igre. **Motiv starševstva** se pojavi samo v bežnih namigih (A. Adam), pogosto ob opazovanju tujih otrok, ki se jim lirski subjekt ne upa približati (J. Jakob) ali pa prizna, da se ob njih ne znajde najbolje (R. Simonišek). S. Hrastelj kritizira izpraznjenost odnosov, starševstvo pa s potenciranjem znanosti pripelje v skrajnost, ko je za materinstvo potrebno le ustrezno geslo.

3 Stereotipi in novodobni trendi v motiviki družine

Nazadnje naj omenim še motive, ki se nanašajo na zakoreninjene **stereotipe o družini oz. intimi** ter **novodobne trende**. S. Hrastelj problematizira svetovni splet, ki je sicer skrajšal razdalje, a nas medsebojno odtujil, J. Putrle ironično slika podobo cenene ljubezni, ki ni več plod emocionalne in seksualne privlačnosti ter podaja kritiko raznih spolnih anomalij, ki jih mediji predstavljajo svetu kot sodobne trende. Pri A. Adam ženska ne ostaja zaprta za rešetkami konvencionalnih družbenih omejitev, bojuje se proti stereotipnim podobam žensk od čarovnic dalje ter zavzame kritično stališče do sodobnih izumetničenih podob in vlog žensk kot potrošnic, retuširanih lepotic, ki jih narekujejo reklame.

4 Sklep

Raziskovanje družinske tematike in motivov v pesmih najmlajše generacije je pokazalo, da jim primarne družine pomenijo prostor, kjer naj bi občutili ljubezen in varnost, to pa je tudi vzrok, da si želijo intimni odnos pripeljati do stabilnosti, ki jim bo omogočala preživeti v potrošniškem svetu hladnih, enominutnih odnosov.

Viri

- ADAM, Alja, 2003: *Zaobljenost*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.
ADAM, Alja, 2008: *Zakaj bi omenjala Ahila*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.
HRASTELJ, Stanka, 2005: *Nizki toni*. Novo mesto: Založba Goga.
HRASTELJ, Stanka, 2009: *Gospod, nekaj imamo za vas*. Ljubljana: Študentska založba.

Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi

JAKOB, Jure, 2003: *Tri postaje*. Ljubljana: LUD Literatura.

JAKOB, Jure, 2006: *Budnost*. Ljubljana: LUD Literatura.

JAKOB, Jure, 2010: *Zapuščeni kraji*. Ljubljana: LUD Literatura.

PUTRLE, Jana, 2003: *Kutine*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

PUTRLE SRDIČ, Jana, 2007: *Lahko se zgodi karkoli*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

SIMONIŠEK, Robi, 2003: *Potopljeni katalog*. Ljubljana: LUD Literatura.

SIMONIŠEK, Robi, 2008: *Avtoportret brez zemljevida*. Ljubljana: LUD Literatura.

Literatura

KOMPAN ERZAR, Katarina, 2003: *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Francišek, Franciškanski družinski inštitut.

NOVAK POPOV, Irena, 2010: Mlada slovenska poezija zadnjega desetletja. Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Sodobna slovenska književnost: (1980–2010). Obdobja 29*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 179–185.